

Trvale udržitelný rozvoj a úloha nevládních organizací v postmoderní společnosti

Úvod: člověk jako nejvýznamnější biogeomorfní síla

3 znaky informační – komunikační společnosti:

1. exponenciála
2. globální problém
3. uzavřený systém

4 scénáře vývoje

DF trvale udržitelného rozvoje:

1987 Brundtlandová: „Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“ (Naše společná budoucnost, Academia, Praha 1991, str. 47)

Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů; v globalizovaném světě za současné kultivace sociálního kapitálu prostřednictvím redefinice sociálně-politických institucí a procesů na lokální, regionální i globální úrovni.

„Post-demokracii chápu jako potlačení demokracie v důsledku pokusů různorodých sil, struktur a skupin uvnitř státu – bez demokratického mandátu – přímo určovat (nebo aspoň zásadně ovlivňovat) různé klíčové oblasti veřejného života dotýkající se občanů. Mám na mysli různé projevy NGOismu, politické korektnosti, umělého multikulturalismu, radikálního humanrightismu, agresivního ekologismu atd. Aktivity organizací vytvořených na těchto základech představují nové formy ohrožení lidské svobody, kterou zejména my, kteří jsme prožili komunismus, bereme nesmírně vážně.“ (Václav Klaus, LN 17. 5. 2005)

Pavel Bém: „Nejhorší hrozby svobodné společnosti jsou multikulturalismus, antiglobalismus a ekologismus.“

velké množství nepřátel...

Co je lidská svoboda? Co je demokratický mandát, jeho vztah ke svobodě a právo ji omezovat? Je současná společnost strukturovaná stejně jako před třiceti lety? Jakou roli v ní tedy hrají nevládní organizace – prospívají, škodí nebo je prostě jen musíme bez komentáře strpět?

Immanuel Wallerstein (Gulbenkianova zpráva): 2 největší inspirace vědy ve 20. století:

1. globální problémy životního prostředí
2. sociální hnutí

Šimon Peres:

1. 1. pol. 20. stol. vojenský potenciál – souboj armád
2. 2. pol. 20. stol. ekonomický potenciál – souboj ekonomik
3. 21. století vzdělanostní potenciál – souboj vzdělávacích soustav a neformálního šíření vzdělání (nevládní organizace)

3 osy konfliktů: ekologické, finanční, teroristické (dle Becka) + sociální (Hertz)

Halifax červen roku 1995, šestice na závěr přijatých doporučení (posílení globální ekonomiky, podpora trvale udržitelného rozvoje, omezování chudoby, ochrana životního prostředí, prevence a řešení krizových situací, posilování soudržnosti, efektivity a výkonnosti institucí)

sociální a ekonomické rozdíly:

1. 1,2 mld lidí pod hranicí chudoby
2. míra chudoby v posledních 10 letech roste
3. 20 % populace:
4. tvoří 86 % HDP
5. 82 % exportu
6. 68 % přímých zahraničních investic
7. průměrný příjem ve 20 nejbohatších zemích světa je 37x větší než ve 20 nejchudších
8. za 40 let se **rozdíly v příjmech zdvojnásobil**
9. za posledních 10 let vzrostly příjmy horních 20 % lidí v USA o 15 %, spodních 20 % pouze o 1 %

v globálním světě získaly obrovský vliv nadnárodní společnosti a převážily do značné míry vliv politiky (malých desetimilionových států) i politiků; na světě dnes existuje přibližně 37 000 nadnárodních korporací. Pod jejich kontrolu spadá jedna třetina všech aktiv soukromého sektoru a jejich obrat dosahuje 5,5 biliónu USD. To je srovnatelné s hrubým národním produktem Spojených států.

vznikají tak paradoxy:

I. prohození rolí ekonomiky a politiky:

1. ekonomové suplují politiku, dělají důležitá rozhodnutí, financují např. nevládní organizace, životní prostředí, sociálně potřebné, zdravotnictví, školství, výzkum; Washington University Seattle: Bill Gates, Paul Allen
2. politikové se snaží ovlivňovat ekonomii, trh, byznys:
  - a) chodí do správních rad, představenstev, dozorčích rad a ovlivňují to, co pak ovlivňuje politiku zemí, kde multinationals působí
  - b) vydělávají peníze na své volební kampaně (500 mil. dolarů; G. W. Bush a senátor Helms)

II. rozdíly mezi pravíci a levíci se radikálně setřely:

1. v mediálním světě tak získává daleko větší roli PR, imagemakeři, vystupování ve sdělovacích prostředcích, schopnost mluvit než politický nebo volební program

(Hans Eysenck: *Smysl a nesmysl v psychologii* (1957). Pro své spektrum převzal Eysenck konvenční levicově-pravicové spektrum jako vodorovnou osu a přidal svislou osu, která měřila politické přístupy, jež byly na jednom kraji „autoritativní“ a na druhém kraji „demokratické“. Tak lze politické ideje umístit jak na osu levice-pravice, tak na osu „autoritativní-demokratický“. V tomto případě se jasně projeví rozdíly mezi nacismem a stalinismem, které se umístí na opačné póly osy levice-pravice, a jejich podobnosti lze zdůraznit tím, že se oba umístí na „autoritativní“ kraj svislé osy. Všechna taková spektra ovšem vyvolávají těžkosti, protože mají tendenci zjednodušovat a generalizovat velice složité soubory politických idejí. Jsou přinejlepším zkratkovitou metodou pro charakterizaci politických idejí a názorů a je třeba s nimi vždy zacházet opatrně.)

2. lidi přestávají politice věřit (ze všech uvedených důvodů), protože se politiky překřížily, všechny strany dělají totéž; klasické politicko-ideologické systémy se vyčerpaly a negenerují už řešení; to je šance pro stranu trvale udržitelného rozvoje!

III. zájem lidí o věci veřejné **roste** (Ralph Dahrendorf: „Člověk je svobodný teprve tehdy, když se začíná zajímat o věci veřejné“)

1. uspokojení základních potřeb (4+1) jim uvolňuje ruce k veřejné činnosti – jen ji provádějí jinak a jinde než ve sféře politiky; vznikají hnutí, sociální hnutí a sociologie hnutí, sociologie štěstí (Maslow: teorie potřeb; Inglehart: postmateriální společnost)
2. ten prostor, v němž jsme chtě nechtě všichni, je spotřebitelství (všichni jsme spotřebitelé): a tak se právě znovu dostáváme do prostoru trhu a ekonomiky (Veblen: demonstrativní konzum – Baudrillard: prestižní konzum)

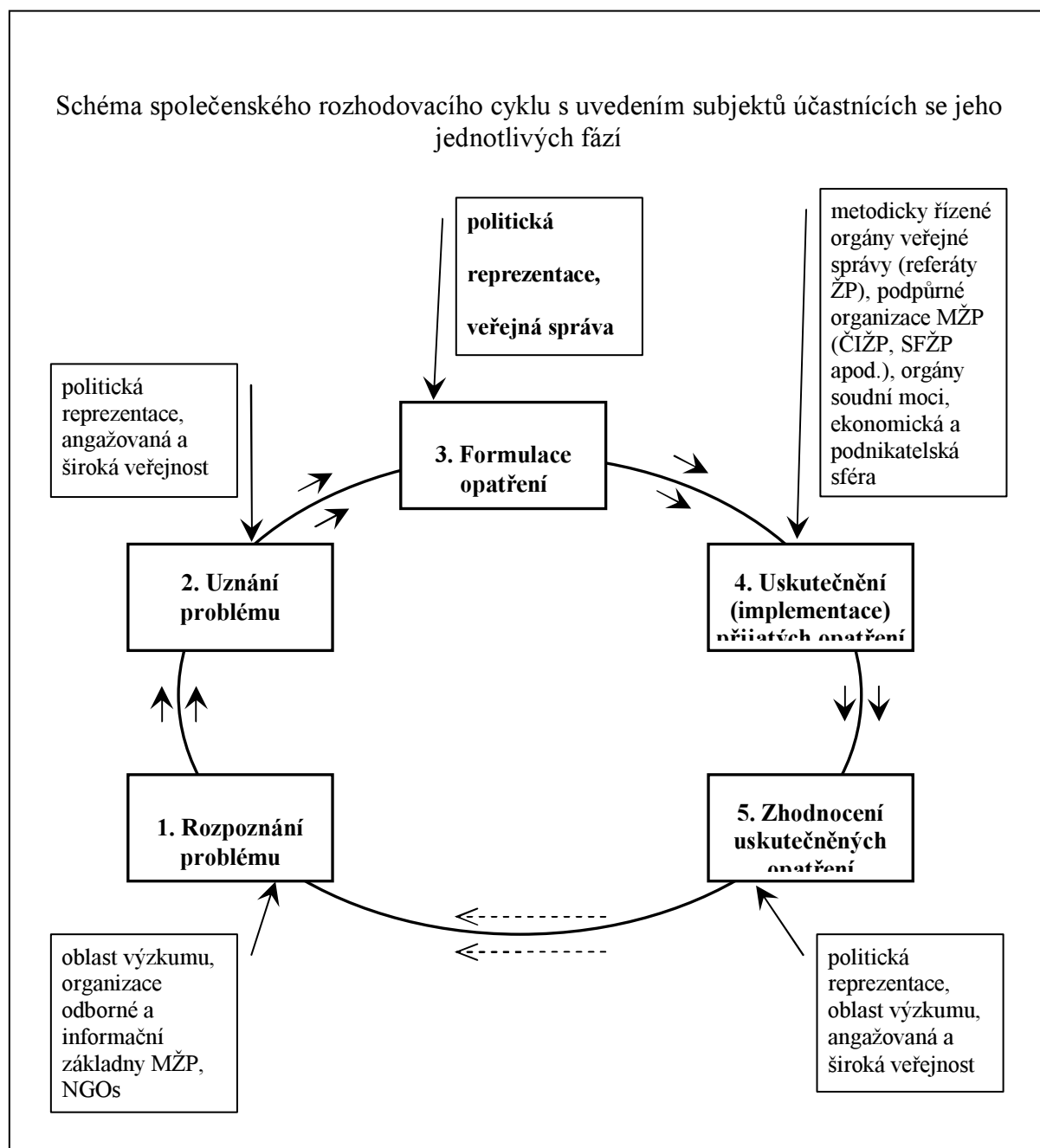
politika	veřejná politika
moc	služba
stav	proces
„reklama“ (politické téma)	komunikace
delegace	spoluúčast, participace
ovládání	sdílení
technologie moci	technologie rozhodování

3 typy rozhodovacích situací v čase a prostoru:

„Tam, kde je mír, nikdy není úplná pravda. Tam, kde je shánka po úplné pravdě, nikdy není mír.“ (talmudické moudro)

1. rozpoznání objektivního důležitého problému, který je nutno řešit (cyklus a role různých aktérů, DPSIR)
2. (zpravidla) místní konflikt, zpravidla veřejného a soukromého nebo skupinového zájmu (pravidla)
3. snaha nalézt vhodnou krátko-, středně- i dlouhodobou strategii (strategické plánování – řízení: good governance)

ad 1:

ad 2:

Každý projektový záměr, který se dotýká veřejného zájmu, a následný rozhodovací proces by měl respektovat následující pravidla:

1. předem známá pravidla rozhodování včetně konečné a odvolací instituce (pro zajištění rezultativity procesu v reálném čase);
2. zpracování projektu ve variantách ve stejné míře podrobností (aby nebyla detailnější verze favorizována);
3. stanovení rozhodovacích kritérií (nákladnost, bezpečnost, dopravní obslužnost, pracovní příležitosti, znečištění složek životního prostředí, jiné zátěže – např. hluk, přerušení biokoridorů, multiplifikační efekty atd. atd.);
4. předložení projektu co nejširší veřejnosti, rozlišení tzv. nepominutelných a pominutelných účastníků řízení;
5. doplnění kritérií a určení vah jednotlivých kritérií (multikriteriální analýza na základě prisouzení vah jednotlivým kritériím co nejširším spektrem zúčastněných stran, např. pomocí párového porovnávání – tzv. Fullerův trojúhelník, Saatiho matice aj.);
6. vlastní přijímání a zodpovídání připomínek, nejméně ve dvou kolech. Povinností není v principu veškeré připomínky zohlednit (což často pro jejich protichůdnost nelze), ale zodpovědět;
7. zhodnocení projektů včetně připomínek podle připravených kritérií a jejich vah;
8. zvláštní vyhodnocení zhodnocení negativních dopadů;
9. nabídka kompenzací, nejprve v naturální formě (např. náhrada postižené veřejné zeleně výsadbou v určené lokalitě, ale nikoli nezbytně musí jít o náhradu ve stejné formě), nelze-li jinak, i ve formě finanční;
10. po splnění všech zákonných náležitostí a popsanych principů konečné rozhodnutí (příp. odvolací proces) a ne/realizace zvolené varianty.

účastníci rozhodování:

aktéři politiky (Linus Thorvalds, tvůrce operačního systému Linux: chrám nebo bazar; Katedrála nebo bazar):

Coase: public choice může nahradit politické rozhodování tehdy, jsou-li dobře nastaveny vlastnictví a cena; dvě podmínky: funkční instituce, nízké transakční náklady

Fórum pro udržitelný rozvoj:

v návrhu pro vládu České republiky sdružuje především zástupce tzv. „major groups“, tedy důležitých společenských skupin. Jsou jimi (v obecné podobě, ale mírně konkretizováno pro podmínky ČR):

1. ženy
2. děti a mládež
3. senioři
4. národnostní menšiny a romská menšina

5. imigrace
6. politikové
7. občanská sdružení a jednotlivé formy nevládních organizací:
  - a) zájmová sdružení (příklad: zahrádkáři)
  - b) sdružení naplňující veřejný zájem (příklad: OŽP, sociální péče)
8. veřejná a úzeji státní správa v celé hierarchii počínaje vládou a parlamentem až po místní úřady (zástupci státní správy a samosprávy) v novém transformovaném modelu veřejné správy
9. pracující a odbory
10. průmysl
11. podnikání, obchod a financování
12. vědecká a technická obec (komory, svazy, profesní organizace)
13. zemědělství
14. lesnictví
15. názoroví vůdci, osobnosti a ideologové
16. náboženství a církve
17. školství (specificky regionální a vysoké)
18. sdělovací prostředky.

19. jak jste si jistě povšimli, podle krajového zvyku existuje jediná skupina, jež zde není zastoupena a nikde není považována za příliš významnou: totiž ta nejdiskriminovanější – muži...

„stakeholders“ – **konkrétní aktéři** (v dané situaci mohou chybět); „major groups“ – **společenské skupiny** (ve větších celcích zpravidla nechybějí)

stakeholder: stake: kůl, sloup; bank; sázka; ruská def.; podílník, hráč, účastník; viz Kompolit.; *Na rozdíl od známých idejí socialistických lze výchozí stanovisko pseudoliberalního postoje vyjádřit špatně pochopenou gnómou nositele Nobelovy ceny Jamese Megilla Buchanana „jediný skutečný zájem je individuální zájem,“ která pak může vést k takové podobě společnosti, již jeden bystrý britský společenský kritik přiléhavě nazval „masturbačním kapitalismem“*

Funkce nevládních organizací:

1. servisní: osvěta, poradenství, ochrana životního prostředí
2. inovativní: změna hodnotových paradigmat, ale i technologií, obnovitelných zdrojů
3. mobilizační: konkrétní případy, „kauzy“
4. monitorační: celoplošný monitoring stavu životního prostředí a znečišťovatelů
5. participační: společenská důvěra, státotvornost
6. balanční: vyvažování lobby
7. formativní: např. prognostika (deskriptivní, normativní), upozorňování na možná rizika a postoje vedoucí k řešení

Typy nevládních organizací:

I. „soukromé“ a „veřejné“:

A. **zájmová sdružení** (příklad: zahrádkáři)

B. sdružení naplňující veřejný zájem (příklad: OŽP, sociální péče)

II. jednotlivé a skupinové:

A. jednotlivé

B. zastřešující:

1. infrastrukturní
2. síťové
3. hierarchické
4. regrantující (přerozdělující)

Občanská neposlušnost a odpovědnost ve veřejném životě; Sokrates, Thoreau: O občanské neposlušnosti; Mahátma Gándhí (Bápú), Rosa Parks, M. L. King, Carl Jaspers

Carl Jaspers: 4 druhy viny:

1. kriminální: čin x zákon
2. politická: oba, státník i občan, každý jinak
3. morální (viz dále Kant); neplatí „rozkaz je rozkaz“
4. metafyzická: jsem zodpovědný za všechny lidi na světě – v globálním světě každý je bližní (IR)

DF subsidiarita; problémy se mají řešit a rozhodovací procesy probíhat v místě a čase, kde vznikly; na úrovni L – R – G by měla být prosazována místní soběstačnost (lok. aut.), ale na G nezbytná míra global governance; resp. stát (světové společenství) nesmí dělat nic, co může udělat někdo jiný, ale je povinen udělat vše, co nikdo jiný udělat nemůže (rámce)

odpověď: Není dobré demokracii rušit, nýbrž sdílet. Demokracie je tak dobrá, jak dobré jsou instituce a procesy, které ji zajišťují; proto jsou v případě, že s výsledkem proběhnuvších jednání nesouhlasím, dvě možnosti:

1. jednání (procesy) neproběhly řádně – **chráním demokracii**:
  - a) zvolím investigativní politiku (médiá atd.), žalobu, soud etc. etc. v rámci demokracie a právního řádu, abych odhalil korupci, zjevnou nekompetentnost, podjatost;
  - b) zvolím občanskou neposlušnost;
  - c) zvolím obojí;
2. jednání (procesy) proběhly řádně:
  - a) jsem s výsledkem spokojen – není co řešit;
  - b) nejsem s výsledkem spokojen – **chráním věcnost**:
    - i) vina je ve špatné kvalitě procesů a institucí – snažím se v první řadě měnit procesy a instituce, neb mi jde mj. o kvalitu demokracie;
    - ii) procesy a instituce jsou dobré, ale věcný výsledek je špatný: jsem-li bytostně přesvědčený, že je nutné se pokusit ve veřejném zájmu výsledek změnit, sáhnu ke společenské (občanské) neposlušnosti za dvojí podmínky:

- (1) jsem si vědom rozpornosti své akce, která věcně hájí společenský zájem, ale zároveň napadá instituce a procesy, a tento fakt s vnitřní pokorou (a nejistotou o správnosti svých kroků, neboť nikdo nejsme neomylný) s vnitřní mravní odpovědností řeším;
- (2) jsem ochoten podstoupit vnější společenský trest.

politik a intelektuál

1. koncept intelektuála za franc. encyklopedistů jako **polyhistora**
2. odborník **specialista** (intelektuál x expert)
3. **zaplňovač** prázdných prostorů (VB)
4. **zpochybňovatel** všeho (JUDr. x PhDr.)
5. “Spisovatelem je ten, pro koho jazyk představuje problém, kdo vychutnává jeho hlubiny, a ne jeho užítkovost nebo krásu.” (Roland Barthes); (intelektuál je ten, pro něhož svět představuje celistvý problém, ne podílně tematizovaný)
6. „Jisté ideje jsou tak pitomé, že jim může uvěřit pouze intelektuál.“ (George Orwell)
7. Václav Klaus: „... v meziválečné první republice se významná část naší inteligence, především spisovatelů, filosofů a žurnalistů, nechala omámit levicovými utopistickými vizemi a nadšeně spolupracovala jak s tehdejšími sociálními demokraty, tak s gottwaldovskými komunisty na vytvoření zvláštního společenského podhoubí, které bylo v poválečné situaci zneužito komunisty k protidemokratickému převratu. ... A byly to opět ‚intelektuální elity‘, které v 50. letech pomáhaly věřit, že se u nás vytváří nějaký ‚nový a lepší‘ zítřek, svými postoji a tvorbou k tomu velmi vydatně napomáhaly, s režimem tak či onak spolupracovaly, a až na malé výjimky se zcela konformovaly. ... Nesouhlasím s těmi, kteří vytýkají obyčejným lidem, že s totalitním režimem kolaborovali, že se nebouřili, že nedemonstrovali, že nezakládali různé opoziční skupiny, jako to udělala skupina intelektuálů – z větší části bývalých straníků – v několika seskupeních v letech sedmdesátých a osmdesátých. Reakci oné masy ‚obyčejných občanů‘ na nesvobodné poměry byla resistance, nevykonnost, náhradní individuální aktivity, atomizace společnosti, pouhé pasivní žití v kulisách propagandy, které už nikdo nevěřil. Byli to však právě oni, kdo svým chováním vytvořili předpoklady pro 17. listopad roku 1989. Spolu s mezinárodní situací pak stačila již jen ona pověstná kapka, kterou přetekl pohár.“ (MFD 15. 11. 2003)
8. Václav Havel: „Ke známé **komunistické nadávce ‚intelektuál‘**. Stále nevím, co se tím myslí. Myslí-li se tím vzdělanec, člověk studující či vystudovaný, vědec či akademik vzděláním a povoláním, pak nutno říct, že naše opozice byla značně neintelektuální. Většinu signatářů Charty tvořili například celoživotní dělníci, jen menšinu tvořili dělníci dočasní (po éru normalizace nebi i déle). Pokud se tím označením ovšem myslí člověk, který dnes a denně nepředpojatě zkoumá hlubší souvislosti

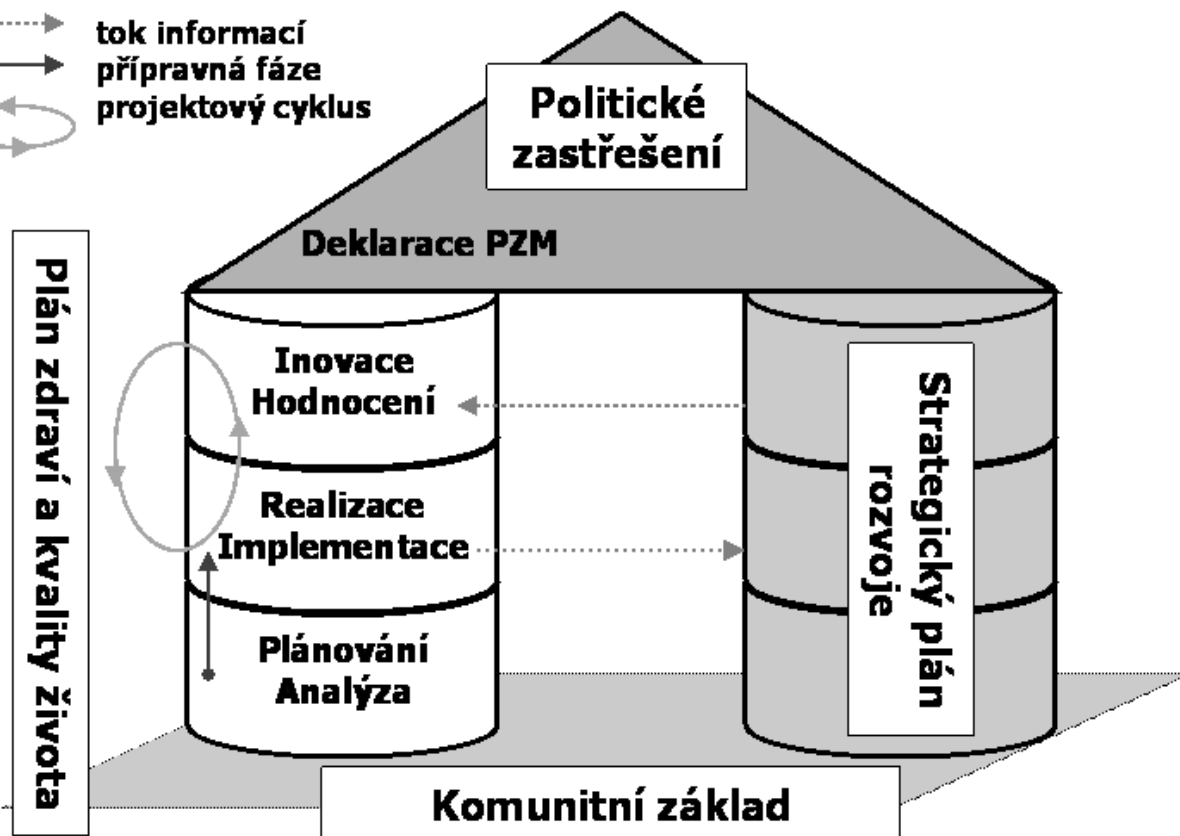

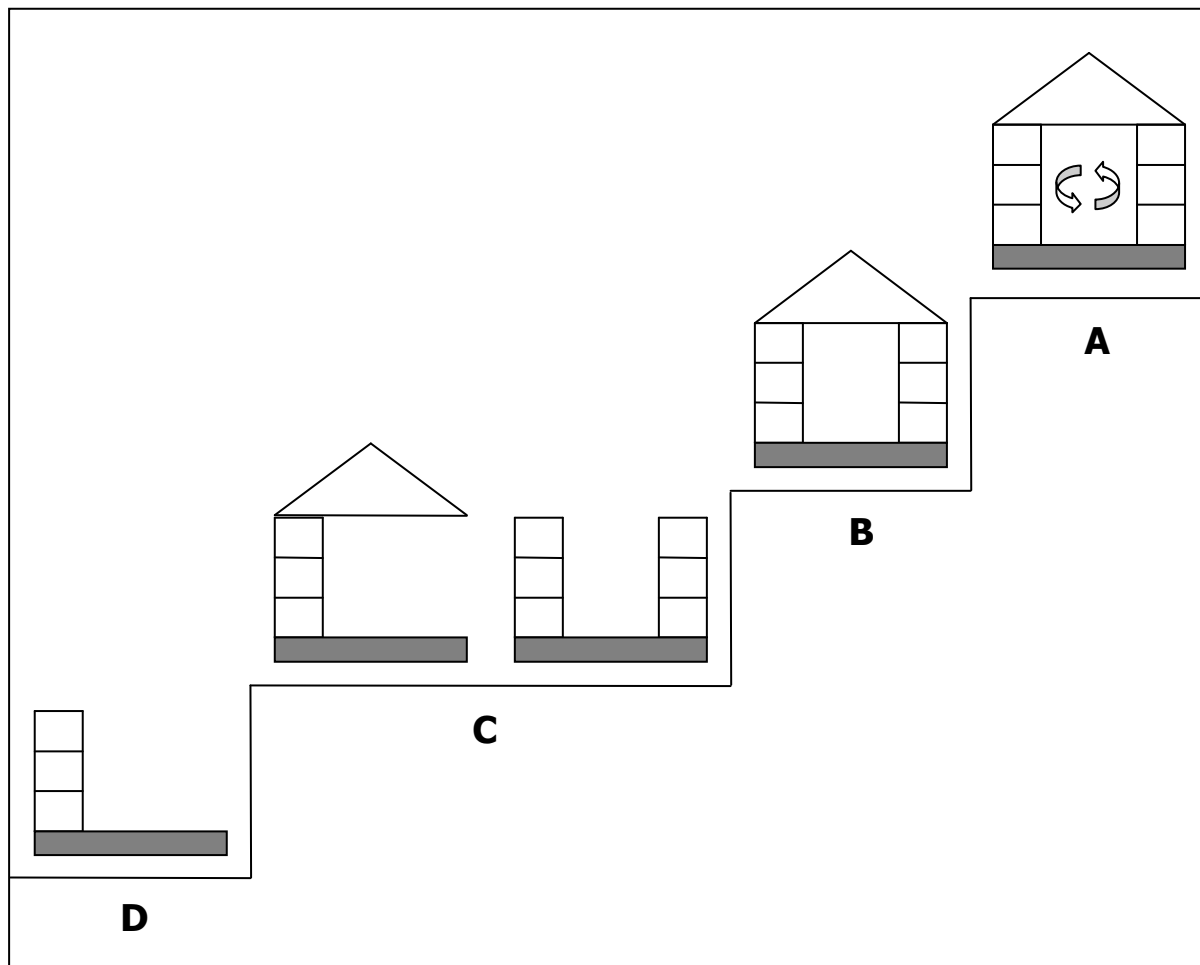
jevů, neusíná v pohodlné podušce nějaké hotové doktríny, nebojí se myslet kriticky a zároveň chová nějaké ideály, pak chválabohu, že tu mezi námi ještě nějakí intelektuálové jsou. A budu rád, budu-li mezi ně počítán.“ (MFD 21. 11. 2003)

9. tvůrce obrazu světa (člověk je bytost stvořená jako obraz vyšší bytosti a sama schopná tvořit obrazy)

důvěra: 8 – 18 – 74

Legenda:

strategické plánování:

OLOS

komunitní pilíř

expertní pilíř

politické zastřešení

demokracie zastupitelská, ale participativní – a NNO mají klíčovou a nezastupitelnou roli...

stát nesmí dělat nic...

rozdíly civilizací: řešení vztahu mezi životem a smrtí

rozdíly individuálních lidských životů: řešení vztahu mezi lhostejností a tvorbou

to vše v „časoprostorové kompresi“ (Bauman): studenti dotace x má rodina: Ruth Kisakye a Kázoši Kasimu

Úloha nevládních organizací v postmoderní společnosti

1. Non Governmental Organisations – NGOs
2. Governmentally Organised Non Governmental Organisations – GONGOs
3. Quasi Autonomous Non Governmental Organisations – QUANGOs
4. Not In My Back Yard – NIMBY
5. Not In My Time of Office – NIMTO
6. The World Is My Back Yard - TWIMBY
7. BANANA efekt: Built Absolutely Nothing Anywhere Near Anybody
8. Locally Unwanted Land Use - LULU
9. Best Alternative To a Negotiated Agreement - BATNA
10. k Best Alternative To a Negotiated Agreement - BATNA (ta je přece jen taková konfrontační) je dobré mít i
11. Best Alternative For a Negotiated Agreement – BAFNA (k protivníkovu stanovisku)

Inglehart, Ronald. 1977. *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles*. Princeton: Princeton University Press